

LÄHEMAD ÜRITUSED

Laupäeval, 16. juulil kell 16.00 – Raplamaal, Märjamaa vallas, Kohatu küla Nurme talu teeristil (Kohatu sillast paarisaja meetri kaugusel) **1928. aasta suveolümpiamängudel purjetamises pronksmedali võitnud Eberhard Konrad Roman Vogdti mälestuskivi pidulik avamine**, korraldajateks Spordiajaloo Klubi Alfred koos Kohatu ja Männiku küla arendamise MTÜga.

Neljapäeval 28. ja reedel 29. juulil – Greete Motellis (Soontaga, Tõrva vald, Valgamaa) **Eesti Spordiajaloo Seltsi XXI suvekool**.

Jällegi on suvekooli paik uus (Eesti suurimas palkmajas, Võru-Kuigatsi-Tõrva tee ääres, Väikse Emajõe kaldal), aga endiselt on seal peamised koolitunnid. Seekord keskenduvad need Valgamaa spordile, koolmeistriteks eestkätt kohalikud spordiinimesed.

Suvekoolist osavõtmiseks on vajalik hiljemalt 15. juuliks registreeruda osavõtumaksu (20 eurot, mitteliikmetel 30 eurot) tasumisega Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002. Tallinna osakonna liikmed saavad selle maksta ka oma osakonna laekurile Viive Reesarele (59196767). Ka saab oma osavõtusoovist teada anda ja seda kinnitav rahatäht toimetada seltsi esimehe Enn Mainla kätte, kui eelnevalt kokku leppida tel. 56497632, sest muidu on teda keset suve seltsi kontorist spordimuuseumis raske tabada.

Osavõtumaksu tasunutele kindlustatakse majutus ja toitlustamine (õhtu- ja hommikusöök ning kaks lõunat). Võimalikul määral kompenseeritakse kohalesõidu kulud avalduse alusel piletite esitamisel või eraauto puhul kaugusele vastava bensiinitšeki lisamisel, kusjuures eeldatakse reeglina autos vähemalt kolme kaasreisijat, milleks palutakse varakult võtta kontakti Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna juhatusega ja tartlastel jt. lõunapoolt sõitjatel seltsi esimehega, kes korraldavad reisiseltskondade komplekteerimist.

Saabumine Greete Motelli neljapäeval, 28. juulil **kella 11.00–12.00** vahel.

Kohapeal teatatakse täpsem ajakava, milles loomulikult on koolitundide kõrval jäetud aega ka sportlikuks lõõgastuseks, saunatamiseks ja supluseks Väikses-Emajões. Kooli lõpukell heliseb reedel pärast lõunasuppi ja tunnistuste jagamist.

Neljapäeval, 1. septembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis on meenutamas kahtlemata põnev esineja.

Esmaspäeval, 19. septembril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis on külaliseks kindlasti huvitav spordiinimene.

NB! – Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne. Täpsemat infot (koroonaajal on muutused kiired tulema) ürituste kohta saab Eesti Spordiajaloo Seltsi kodulehelt – www.esas.ee või ESOMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee

KROONIKA

PÄRNUS MEENUTATI SPORDIMETOODIKU AMETIT

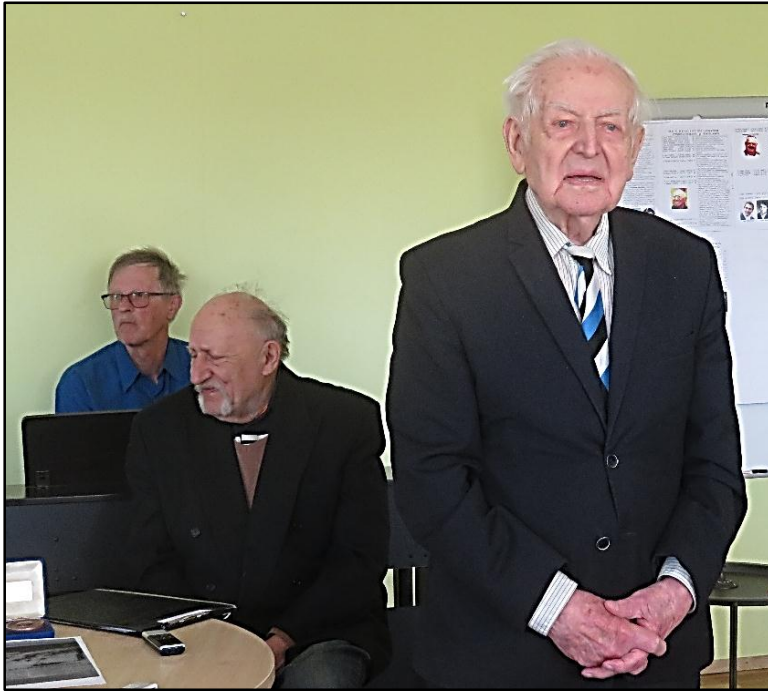
Urmas Saard

Pärast aastast vaheaega toimus 11. aprillil taas Pärnumaa spordiajaloo päev (*vt foto*) – 26. korda, teemaks “Spordimetoodikud kui kadunud amet ja elukutse”. Viiekümnendate keskpaigas hakati Nõukogude Liidus, esialgul suurettevõtetes, hiljem kõikjal tööstustes, moodustama spordimetoodiku ja tootmisvõimlemise instruktori ametikohti. Pärnus oli esimene tolleaegne linavabrik, kus alustas tööd Siberist naasnud Henno Sepp. Et tootmine oli niiske ja tolmune, hakkas Henno rahvast loodusesse viima. Nii pandi Pärnus alus matkaspordile.

Üsna varsti olid pea kõigis ettevõtetes spordimetoodiku ametikohad, aga üheksakümnendate saabudes need kohad likvideeriti.

Nüüd kutsusid Pärnu spordiajalooseltsi aktivistid Enn Hallik (*pildil*

vasakul), Helle Artel ja Priit Neeme (*pildil keskel*) endised spordimetoodikud kokkusaamisele, et meenutada minevikku. Kohale tuli üle paarikümne endise sporditöötaja: Henno Sepp (*pildil paremal*), Helju Sutt, Silvia Neeme, Endla Moon, Helle Kõlvart, Astrid Sinisalu, Eda Tohy, Lii Suhhostavets, Alla Toomra, Ilme Rand, Helle Joasoo, Marge Pärnoja, Sirje Soovik, Mati Puust, Anne Raudnagel, Tiiu Truus ja teised. Nende

hulgas ka abilinnapea Varje Tipp, kes oli ametis TREVIs, samuti VSÜ Kalev esimees Peeter Kais.

Kõlama jäi arvamus toredast ajast ja vajalikust ametist.

Ajaloopäev jätkus traditsioonilise lahkunute meenutamisega ja süüdati nende mälestuseks küünal. Hea tava kohaselt on küünla läitjaks kõige vanem kohalolnud inimene. Seekord oli selleks Henno Sepp – viiekordne vanaisa ja üheksakordne vanavanaisa, kes sai tänavu 10. märtsil pühitseda oma sajandat juubelit. Seega 11. aprillil, spordiajaloopäeva toimumise kuupäeval oli tema vanus juba 100 aastat, üks kuu ja üks päev. Spordiajaloo päeval osalenud Eesti Spordiajaloo Seltsi esimees Enn Mainla andis Henno Sepale koos õnnitlustega üle seltsi viimase trükise.

Kuna mullu spordiajaloo päeva ei toimunud, siis mälestati kahel aastal lahkunuid. Lahkunuid meenutades osundas Priit Neeme eelmise aasta rekordhulgale: „2021. aastal lahkus 25 spordiveterani. See on ebameeldiv rekord, tavaliselt on see arv jäänud 10-12 piiresse.”

2020. aasta lahkunutest võiks märkida viit nime. **Rünno Olesk** – Pärnu Kalevi jalgpallimeeskonna põhivärvavaht; **Heino Nurmeta** – Matkaklubi esimees, orienteerumisspordi Pärnusse tooja; **Heino Kurvet** – paljude suurepäraste tulemustega aerutaja, Pärnus treener (õpilased Juri Poljans, Arnold Ruukel, Helios Sepp) ja Kalevi auliige; **Mati Türk** – juhtinud 15 aastat Pärnu matkaklubi, olles mägi-, kaug- ja rattamatka aktivist; **Aino Pajusalu-Milodan** – edukas sportlane paaris aerulistel süstadel, töötanud Peterburi tehnikaülikooli kehalise kasvatuse õpetajana.

2021. aasta ülipikas nimekirjas saavad nimetatud pooled lahkunud. **Heldor Käärats** – tõstesportikohtunik ja spordiajaloolane, Eesti Spordiajaloo Seltsi liige, Paikuse valla vapimärk; **Mati Kiri** – NSVL koolinoorte meister võrkpallis; **Hans Könninge** – Eesti ja VS Jõud meister kiirusutamises; **Enn-Rein Kuldkepp** – kergejõustiklane ja kohtunik; **Ilme Mõis** – maanoorte meister kettaheites; **Jaan Tamm** – Pärnu linna rekordimees odaviskes; **Õie Uiho-Vilu** – Koidula kooli legendaarne võimlemisõpetaja; **Mihkel Leppik** – sõudja, treener, Sõudeliidu preemia, EOK teenetemärk, Pärnu linna vapimärk, Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärk; **Virve Kängsepp** – Kalevi ja Jõudi instruktor; **David Vesset** – kauaaegne Pärnu rajooni Jõudi esimees; **Jüri Tamm** – alustas sportimist 1972. aastal Pärnus õpetaja Ando Palginõmme innustusel, vasaraheitetreeninguid spordikooli treeneri Tõnis Luku õpilasena, võitis Moskva ja Souli olümpiatel pronksi; **Arvi Raja** – sõudja, Allar Raja isa; **Elmo Lõhmus** – autorallis NSVL mv hõbemedal, ENSV meister koos Endel Kogeriga.

Grupp ajaloopäevast osavõtjaid ühispildil

MEENUTATI TALIOLÜMPIAMÄNGE

Peale paarikuist koroonast tingitud pausi kogunes 14. aprillil Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi ESAS seltsipäevale parkümmend huvilist (*foto järgmisel lk*), et kuulata Pekingi taliolümpiamängudel Eesti Suusaliidu kahevõistluse ja suusahüpete juhina tegutsenud Rauno Loidi emotsionaalseid meenutusi üsna ärevatest päevadest Hiina pealinnas. Muidugi keerles jutt eelkõige koroonast tingitud probleemide ümber, mis kummitasid sportlasi ja tegid peavalu organisaa-

toritele. Rauno Loidil (*alumisel pildil vasakul*) kulus palju närvirakke Kristjan Ilvese garantiinipäevil ja seda suurem oli rahulolu, et kui Kristjan suutis peale kümnepäevast pausi teha suurelt mäelt korraliku õhulennu ja lõpetada distantsi 9. kohaga.

Loomulikult jagus meenutusi ka teistele aladele ja kogu olümpiaõhustiku kirjeldamisele. Kogu vestlust suunas osavalt põnevamatele radadele ERR spordireporter Johannes Vedru (*alumisel pildil paremal*), kellel küll ise jäi koroonatõttu olümpiasõit ära, kuid eetri vahendusel kogetu põhjal oli tal lisada nii mõnigi nüanss.

KÜLAS OLI INDREK SCHWEDE

Rein Järva

18. aprillil oli Tallinna osakonna külaliseks Indrek Schwede (*pildil*), Eesti rahvusliku jalgpalli üks suuremaid fänne. Eelmisel aastal oli ta Tartu Ülikoolist saanud filosoofiadoktori kraadi kaitstes väitekirja teemal “Jalgpalli positsioonist Eestis ja selle marginaliseerumise põhjustest Nõukogude anneksiooni perioodil”.

Spordifänniks sai Indrek teismelise aastail suviti Paduveres, kus ta koolivaheajal „võistles“ mitmel spordialal neli aastat vanema, teise spordifänni Tiit Läänega. Jalgpalliarmastuse juurde viis teda onu raamaturiililt leitud Lembit Koiki poolt koostatud jalgpalli ajaloo raamat. Samalt riiulilt leidis ta ka Eesti Vabadussõja ajaloo raamatu, mida ahnelt luges. Nende kahe raamatu koosmõjul teadvustus talle juba 16-aastaselt, et Eesti on okupeeritud riik, kus kunagi oli jalgpall vaat et spordiala number üks, nüüd aga langenud murust madalamaks.

Eesti rahvusliku jalgpalli uuestisünd seostub talle 1980-ndate aastatega, mil Eesti KSMK meeskond hakkas taas mängima NSV Liidu meistrivõistlustel ja Roman Ubakivi vedamisel pandi püsti „Lõvide“ noortemeeskond. Indreku hinnangul on jalgpall läbi aegade olnud maailmas spordiala number üks. Nii väikesel riigil nagu Eesti pole võimalik rahvusvahelisel tasandil kõrgele tõusta, kuid Islandi näitel võib mõnel heal päeval ka sähvatada. Kunagine Eesti jalgpalli venestamise protsess on tänaseks ammu läbi ja tegu on meie oma Eesti rahvusliku jalgpalliga. Seda üritust on edukalt teeninud ka meie seekordne huvitav külaline, kes palju aastaid oli jalgpalliajakirja Jalka peatoimetaja, nüüd aga edasi kolleegiumi juht.

Kohtumine Indrekuga oli huvipakkuv ja lõppes vestlusega kõige aktuaalsematel jalgpalli teemadel.

ESAS TÄISKOGU KOOSOLEK JA KOOLITUSPÄEV VÄÄTSAL

Matis Song

Kevadine ESAS täiskogu kokkusaamine toimus seekord 6. mail keset Eestit – Järvamaal, Eesti Jalgrattamuuseumis Väätsal.

Täiskogu koosolekuks (*vt foto*) oli kogunenud kvoorumiks piisavalt 32 seltsi liiget, neist füüsiliselt oli kohal 22 inimest, 10 usaldas ennast esindama volitatu. Lisaks viibis koosolekul kaks liikmekandidaati. Koosoleku juhatajaks valiti Enn Mainla, koosolekut protokollis Matis Song.

Enn Mainla andis ülevaate seltsi tegevusest eelmise aasta ja viimase poolaasta jooksul. Kiire käsitlese said toimunud seltsipäevad Tartus ja Tallinnas, ajaloopäev Pärnus, samuti milliseid väljaandeid ja raamatuid andsid välja seltsi liikmed. Koosolekul viibinutele tehti teatavaks muudatused juhatuses ja revisjonikomisjonis ning ka liikmeskonnas. Eelmisel aastal lahkusid seltsis surma läbi 8 väarikat seltsiliiget, sellel aastal veel 3. Uusi liikmeid võeti vastu 12. Esmakordselt on spordiajaloo seltsil sellest aastast ka juriidiline liige – Spordiajaloo Klubi Alfred.

Juhatus sai möödunud aasta Covid-19 poolt põhjustatud piirangute tõttu töötada peamiselt elektrooniliselt. Positiivse külje pealt võib esile tõsta, et seltsile on suurenenud annetuste arv.

Spordiajaloo seltsi Tallinna osakonna juhataja Rein Järva andis ülevaate Tallinnas tehtust ja toimunust. Covid-19 on kõvasti räsitud ka Tallinna osakonna tegevust, kokku saadi seltsipäevadel viimasel poolaastal ainult kahel korral. Järva

tõstis esile Jaak Valdre kolmandat köidet Eesti tõstesporti ajaloost ning 6. aprillil Tartu Ülikoolis Indrek Schwede poolt kaitstud doktoritööd “Jalgpalli positsioonist Eestis ja selle marginaliseerumise põhjustest Nõukogude anneksiooni perioodil”. Seltsiliikmete tulevikukirjutistest märkis Tallinna osakonna juht ära Tiit Karuksi tehtavat raamatut Jüri Tammest, Henno Linna uurimisi Tsaari-Venemaa sporditegevusest ja Märt Ibruse koostatavat ülevaadet Eesti korvpallikoondise mängudest.

Revisjonikomisjoni esinaine Mai Luik andis ülevaate seltsi eelmise aasta tuludest-kuludest. Oli edukas majandusaasta – seltsi tulu oli 9432.08 eurot ja kulu oli 6100.50 eurot. Mai Luik tõstis esile annetajaid Rein Tiiki ja Neinar Seli.

Majandusaasta 2021 aruanne kinnitati 32 poolthäälega vastuvõetuks.

Pärast Eesti Spordiajaloo Seltsi täiskogu koosolekut leidis aset koolitus jalgratta ajaloost ringkäiguna Eesti Jalgrattamuuseumis muuseumi ühe omaniku ja juhataja Valdo Prausti (*pildil vasakul*) juhatamisel. Muuseum asub Järvamaal Väätsas, kunagises Eesti logistilises keskpunktis 1893. aastal valminud rahvamajas. Muuseum avati renoveeritud hoones 17. mail 2015. Väljapaneku seas on 150 jalgrattast, alustades Eesti rattaajaloo algusaegadest 1860ndatest kuni 1990ndate alguseni, kui oli Nõukogude ajastu jalgrattatööstuse lõpp.

Valdo Praust rääkis koolituspäeval viibinutele jalgrataste arengust ekstravagantsest hobirattast igapäeva liikumisvahendini. Ta rõhutas eriti esimese Eesti vabariigi tugevat survet luua oma Eesti rattatööstust, soodustades

omamaiseid rataste kokkupanijaid ja luues kõrged importmaksud välismaistele velodele. Igas rattast õhkus nii ajaloolisi tehnilisi muudatusi kui ka poliitilisi muudatusi, seda eriti peale Eesti okupeerimist Nõukogude Liidu poolt ja Teise Maaailmasõja tagajärgede tulemusel. Eesti Vabariigi aegsete rataste tugev kvaliteet asendus Nõukogude aja närusema tööluse ning piraatkoopiatega. Mõtlemapanev

oli, et Nõukogude aja lasterataste 24 mudelit pandi paika aastaks 1962 ja järgneva kolmekümne aasta jooksul ei tehtud sisuliselt peaaegu ühtegi muudatust.

Muuseum on keskendunud igapäevaelu jalgratastele ja spordivahendina on jalgrattaid vähe esindatud. Aga siiski on märkimisväärne 1938. aastal spetsiaalselt Harald Feldmannile Birminghamis

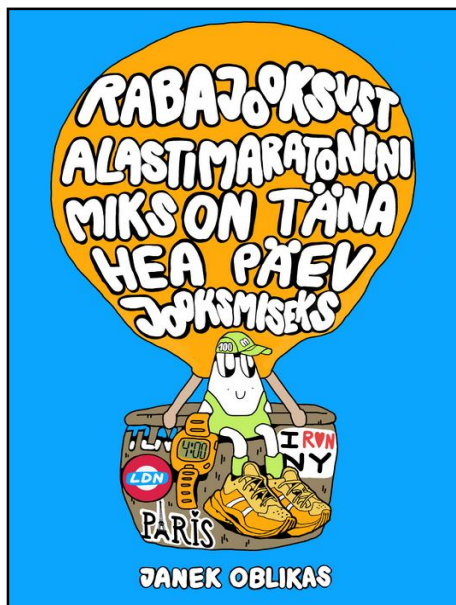
valmistatud spordiratas (*pildil*). Kindlasti tasub väga vaatamisväärseks pidada 1982. aastal valminud Rootsi plastmassratast.

Valdo Praust on ise ka silmapaistev rattarestauraator ja lugusid haruldaste uunikumide leidmistest ja kordategemistest oli palju. Tihtilugu on nende kollektsiooni saamisel mänginud oma osa ka õnnefaktor. Lisaks on rataste ajas muutumise uurimine tihtilugu pikk ja raske töö. Aga jalgratas kui äärmiselt keskkonnasõbralik liiklusvahend, väärib uurimist ja taasavastamist.

2021. AASTA PARIM SPORDIRAAMAT

6. mail Tartus toimunud Eesti Olümpiaakadeemia täiskogul kuulutati välja Georg Hackenschmidt nimelise Eesti parima spordiraamatu auhinna saaja. Žüriil

oli palju arutamist, et valida kümnekonna hea raamatu hulgas see kõige parem. Lõpuks jäi žürii valik peatuma liikumist propageerival raamatul “Rabajooksust alastimaratonini. Miks on täna hea päev jooksmiseks?” (vt foto). Raamat räägib loo ühe tavalise, ilma sporditaustata inimese jooksuteekonnast, millele on jäänud nii maailma suurim, New Yorgi maraton kui maailma esimene alastimaraton, mitmed ebaõnnestumised ja vead kuid ka erakordsed emotsioonid ja õnnestumised. Žürii liikmete hinnangul väga erilise raamatu autor, maratonijooksja Janek Oblikas oli auhinnaskulptuuri vastu võttes üllatunud: „Kuidas see on võimalik? Ma ei ole ju sportlane! Olen täiesti tavaline inimene, kes

võib-olla veidi rohkem liigub. Ma ei tegele spordiga, ma tegelen liikumisega.“

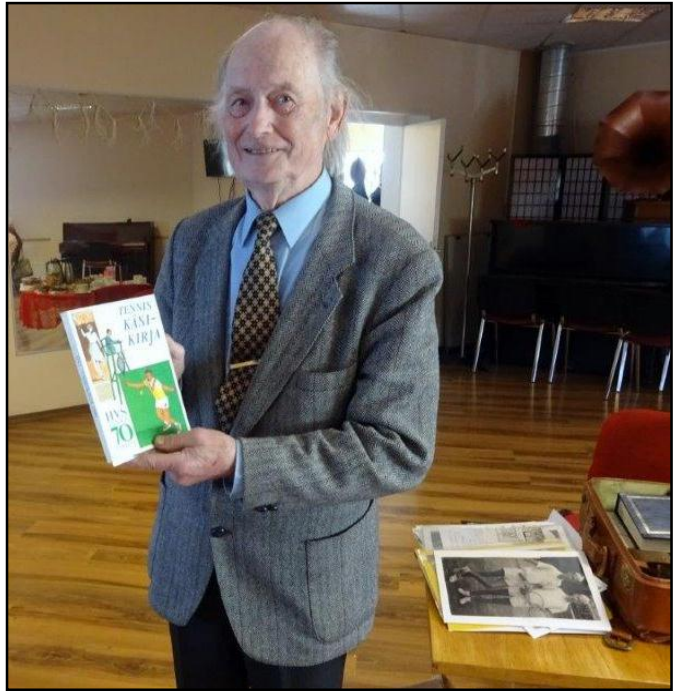
ESOM juhi Siim Randoja ja EOA presidendi Neinar Seli vahel on nendelt auhinna vastu võtnud Janek Oblikas

RÄNNAK EESTI TENNISE AJALUKKU KOOS ERIK KEDARSIGA

Henno Linn

ESAS Tallinna osakonna 2022. aasta kevadhooaja lõpetas 16. mai seltsipäev, mil Raua tn 1 asuvas huvialaklubis Raavis oli külas tennisist ja sporditegelane Erik Kedars (s 29.11.1936), kes oli kohale saabunud mahuka kohvriga, täis erinevaid materjale kaugetest aegadest. Silma hakkas mehe täpsus, hea ettevalmistus ja sisuline lähenemine küsimustele. Kuna spordiajaloo rahvale Erik Kedars (*fotol*) erilist tutvustamist ei vajanud, siis asuti kohe teda põnevusega kuulama ja siinkohal saab sellest pisukese ülevaate.

Nii see algas! Algas oli päris juhuslik. Kohaliku poisikesena läks Erik Kedars koos sõpradega 1948. aastal Kadrioru tennisehallis toimuvat uurima. Riigis oli käimas kampaania „tennis massidesse“ ja iga huviline hakkas silma. Nii ei jätnud väljakul olnud Jüri Rebane ja Evald Kree poisikesi tähelepanuta. Hiljem selgus, kui oluline mees oli see, kes kutsus Eriku

tennisetreningutele – tolleaegne tenniseföderatsiooni esimees, maletaja Paul Kerese koolivend ja sõber Jüri Rebane. Esimeseks Eriku treeneriks sai aga teine väljakul olnud mees – Tallinna Dünamo tennisetreener Evald Kree. Veel samal aastal sattus tennis esimesi samme astuv 11-aastane Erik Kedars ajaloolisele ajakirjafotole koos tsaariarmee ja Eesti sõjaväe arsti Emil Lauri ning malesuurmeistri Paul Keresega, kes kolmekesi esindasid Dünamo kolme põlvkonna tennisemängijaid.

Nii see jätkus! Koos fotode ja ajakirjanduses ilmunud materjalide tutvustamisega said spordiajaloolased kuulda 1952. aasta saavutusest, kui Erik Kedars tuli paarismängus koos oma alatise partneri Tõnu Palmiga esmakordselt Nõukogude Liidu noortemeistriks. Saavutust kordasid nad 1954. aastal. Enese jaoks peab E. Kedars eriti oluliseks samal aastal (1954) 17-aastasena saavutatud NSV Liidu täiskasvanute esivõistluste 10. kohta meeste üksikmängus. Sellele on ajaloos vähe tähelepanu pööratud, kuna esile oli kerkinud Toomas Leius, kellele kuulus ka treener Kree energia. Ka E. Kedars peab Leiust Eesti parimaks tennisistiks läbi ajaloo. Enda jaoks peab E. Kedars oluliseks veel 1957. aastat, mil tal täitus suurim unistus, saada meistersportlaseks, olles samal ajal NSV Liidu edetabeli üheksas mees. 1958. aastal tuli ta üksikmängus Dünamo üleliiduliseks

meistriks. Korra kuulus E. Kedars ka NSV Liidu tennisekoondisesse, kui kohtuti Rumeeniaga, mille kohta kuulus reporter ja endine tennisist Ozerov hõiskas: „Erik on *molodets*“. Võistlusareeniks oli Nõukogude Liit, välismaale pääs E. Kedarsil puudus.

Edaspidiselt tuli juttu mitmetest tolleaegsetest tennisemängijatest ja tenniseelu puudutavast, aga ka spordi kõrval olevast. Dünamo Kadrioru tenniseväljakuid külastasid paljud tolleaegsed tuntud kultuuriinimesed – näitlejad, muusikud, kunstnikud, oli ka arste, arhitekte, parteitegelasi, kellele tennisemängijad olid aegajalt sparringupartneriteks. Nii olid mitmed meeleolukad näited nendega seotud.

Spordielu kõrval olid E. Kedarsi jaoks alati olulised ka õpingud. Ta lõpetas 1955. aastal Tallinna 2. keskkooli ja 1964. aastal TPI ehitusteaduskonna. Tasahilju toimus aktiivsest tennisistielust tagasitõmbumine, ka pereelu nõudis oma (Kedars oli abiellunud varakult, 21-aastaselt).

Sporditegelase koondportree. Karjääri jooksul tuli Erik Kedars neljakordseks võistkondlikuks NSV Liidu meistriks (1954–1965) ja võitis koos Jaak Parmasega kaks pronksi paarismängus ning kolm võistkondlikku pronksi Eesti NSV koondisega. 1962. aastal anti talle aumeistersportlase nimetus. Eesti meistrivõistlustelt võitis ta 1955. aastal kulla, kui ta finaalis alistas oma treeneri Evald Kree ja 1954–1964 sai paarismängus 7 kulda, 10 hõbedat ja 6 pronksi. Ta mängis 75 korda Eesti koondises. Oli Eesti Tenniseföderatsiooni presiidiumi liige (1960–1988) ja Tenniseliidu juhatuse liige (1989–1993).

Täna sel päeva veedab ta omaehitatud Muraste kodus koos abikaasaga pensionäripõlve. Ta on hästi kursis päevakohase tenniseeluga, tunneb heameelt Kaia Kanepi ja Anett Kontaveidi saavutuste üle.

Lisaks külalise põnevatele mälestustele jätkus 16. mai seltsipäeval tähelepanu ESAS liikmetest sünnipäevalastele. Seltsi sekretär Viive Reesar tõstis õnnitlustega esile kohtumisel olnud hällilapsed. Eelmise aasta lõpus, 22. oktoobril tähistas oma 90. sünnipäeva endine motosportlane **Monika Holm** (*fotol paremal*), kolm päeva enne seltsiõhtut, 13. mail sai 90-aastaseks endine korvpallur, korvpallikohtunik ja spordiajakirjanik **Aime-Maie Tobi** (*fotol vasakul*), seltsipäeval, 16. mail sai 73-aastaseks **Henno Linn** ja 80. juubelpäeva ootel (21. mai) oli **Rein Ling**.

VADERI VARANDUS

Rait Männik

1. juunil, vaid mõned päevad pärast 2022. aasta Giro d'Italia velotuuri lõppu, avati Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis eriväljapanek „Vaderi varandus“, mille vahendusel jõudis esmakordselt vaatajate ette mitukümmend rariteeti jalgrattaprofi Rein Taaramäe spordikarjääri tipphetkedest. Rein Taaramäe, hüüdnimega Vader, on Eesti üks edukamaid rattasportlasi, kel on ette näidata mitu etapivõitu maailma suurimatelt veloturidelt Giro d'Italia ja La Vuelta ning kellest sai 2021. aastal teine eestlane, kes on kandnud suuratuuril liidrisärki.

Näitus sai alguse just 2021. aasta Vuelta liidrisärgist (*pildil parempoolne*), mis vastavalt sõbralikule kokkuleppele pidi leidma tee spordimuuseumisse. Spordimehe enda ettepanekul laienes see pakkumine peagi jõudsalt ning hõlmab nüüd mitutkümmet seni varjul olnud haruldust, mis nüüdsest alates ongi eriväljapanekuna kõigi huviliste jaoks avatud. Lisaks Vuelta liidrisärgile saab

uudistada ka näiteks sama suuratuuril mägedekuninga särki, Tour de France'i parima noorratturi sõiduvormi, võistlusnumbreid, sõiduvarustust, poodiumil jagatud meeneid ning palju muud, mis vahetult seotud profiratturi igapäevaga.

Eriliseks teeb väljapaneku just asjaolu, et see on valminud Rein Taaramäega koostöös. See ei tähenda sportlase poolt mitte üksnes loovutatud

esemeid, vaid ka legendi loomist – kommentaare, selgitusi, põhjendusi ja analüüsi, mis aitavad näha saavutuste taha ning paremini mõista rattaspordi kõõgipoolt. Asjahuvilised muuseumikülastajad oskavad kahtlemata hinnata nii eksklusiivset esemete valikut kui ka võimalust saada taustainfot nende kohta.

Väljapanekuga saab tutvuda spordimuuseumis (K-P 10:00–18:00) sügiseni.

SPORDIAJALOOPÄEV ERICH PERNERI JA REIN TAARAMÄE SELTSIS

Rait Männik

Näitusest „Vaderi varandus“ ajendatult toimus 2. juunil Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis koostöös Eesti Spordiajaloo Seltsiga teemakohane spordiajaloo päev, kus kahe tunni vältel jagasid omi mõtteid Vändra mehed Rein Taaramäe ning tema esimene treener Erich Perner. Mõlemad on sündinud 24. aprillil, kuid vanusevahet on meestel päevapealt 40 aastat.

Vändrast on rahvasuus räägitud küll kui kohast, kust tuleb saelaudu, ning laulusõnast on teada, et seal metsades võib karusid kohata, kuid spordirahvale on see ilmselt tuntud kui paik, kus rattaproffideks sirgusid Rein Taaramäe ja Tanel Kangert. Kuid võib-olla polekski meie kaks rattaässa üldse nii tuntud nimed, kui poleks olnud üht meest – treener Erich Pernerit, kes 1990. aastate alguses raskusi trotsides oma rattaklubi lõi ja kohalikke poisse spordi juurde meelitama hakkas. Nüüd 75-aastaselt treeneril on Taaramäe ja Kangerti edus hindamatu roll, sest just tema käe all mõlemad väikeste koolipoistena rattasõite alustasidki.

Noorena sporti harrastanud Erich Perner tegi ise trenni küll südamega, kuid suuri saavutusi ega kõlavaid tiitleid tal ette näidata pole: „Miks see nii on, ei oskagi öelda. Eks seal oli mitmeid põhjusi. Võib-olla ei olnud ma ühele eesmärgile nii pühendunud, võib-olla nappis annet, eks varustuse puudumine mängis ka rolli. Tegin üht kui teist ala, aga kui tahad tõsisemalt teha, siis tuleb valida õige ala.” Perner ise sõitis ratast kõige rohkem lapseas, pisut ka hiljem. Siis tuli muu elu peale, kuid rattasõit ei andnud rahu ega läinud südamest. Nii juhtuski, et 1990-ndate algul koos iseseisvumisega leidis Perner taas üles vana armastuse ja lõi Vändrasse spordiklubi nimega Viko. „Hakkasin sellega vaikselt tegelema,” on meenutanud mees, kes tollal ametlikku koolitust läbinud polnud. „Üritasin ikka kirjandust uurida, natuke mäletasin ka oma kogemustest.” Kogemuste nappusest suurem mure oli varustuse puudus. Rattaid sõideti kolhoosi veoautoga tooma kaugest Harkovist, rattakummid hangiti Voronežist. „Need olid hirmus rasked ajad, ega Eestist kuskilt siis rattaid ei saanud. Harkovist tõime neli-viis ratast, nendega hakkasid treeningud pihta. Täie aruga inimene vist nii ei alusta,” muigas treener aastaid hiljem.

Kuid poistele Pernerit trennides meeldis. Paljud, kes tema käe all alustasid, jäidki rattasõidu juurde püsima. Nende hulgas olid ka ühe aastakäigu poisid, Tanel Kangert ja Rein Taaramäe. „Nad olid visad poisid, mul oli lootus, et nad võivad kuhugi jõuda. Aga et mõlemad trügivad välja lausa suurtuuride tippseltskonda, seda oli ehk natuke palju uskuda. Aga läks korda!” meenutas Perner kahe spordipoisi algust rattaspordis.

„Tegelikult pole treeneri kõige tähtsamaks ülesandeks vormida poisist tippsportlane, vaid mees, kes ei jää elus jänni.“ kinnitas Perner: „Kõik minu poisid on üldiselt ikka hakkama saanud. Juba pisikesest peale on vaja panna nad oma peaga mõtlema. Treener peab andekad poisid üles leidma ja igapäevase isemoodi lähenema. Olen jõudnud arusaamisele, et sunnitud tegevus on kõige viletsam

tegevus, sellega kaugele ei jõua. Mõnele meeldib rohkem jõusaal, teisele jooks. Kõige tähtsam on tahtmine tööd teha. Minu rolli kiputakse Taneli ja Reinu saavutustest rääkides üle tähtsustama. Niipalju võis minust kasu olla, et suutsin omal ajal neid kahte suure töötahtega poissi veidi tagasi hoida.“

Üks kahest suure töötahtega poisist, Rein Taaramäe, leidis ka ise erandkorras võimaluse spordimuuseumisse oma treeneriga kohtuma tulla. See võimalus kerkis päevakorda Itaalia suurtuuri viimastel päevadel ning sai lõpliku kinnituse alles eelmise päeva õhtul. Seda suurem oli kohalviibijate rõõm ja üllatus, kui Taaramäe (*fotol paremal, surumas oma esimese treeneri kätt*) ise samuti tagareast saali etteotsa tuli, et treeneri juttu täiendada ja küsimustele vastata.

Kahel mehel jagus juttu paari tunni jagu ning pärast vestlusringi said kõik lisaks uudistada näitust „Vaderi varandus“. Jutuainet jagus ka näitusesaali ning rahulolu tundsid toredast väljapanekust ja sisukast kokkusaamisest nii kuulajad kui ka kõnelejad. Oli üks tõsiselt korda läinud spordiajaloopäev!

EESTI OLÜMPIAKOMITEE UUS LIIGE

2. juunil Radisson Blu Hotel Olümpias toimunud Eesti Olümpiakomitee täiskogu koosolek oli meie seltsi jaoks tähenduslik. Kolmanda päevakorra punktina oli arutusel muudatused liikmeskonnas ja 66 kohal olnud EOK liiget hääletasid üksmeelselt selle poolt, et **Eesti Olümpiakomitee uueks liikmeks valiti Eesti Spordiajaloo Selts!**

ALFRED NEULANDI NIMELISE RÄNDAUHINGA STATUUT

aasta parima spordiajaloo teemalise artikli eest

1. Auhinna nimi ja väljaandmine

1.1. Auhind kannab Eesti esimese olümpiavõitja Alfred Neulandi nime. Ta oli nii edukas sportlane ja treener kui ka kirjamees (ning muusik).

1.2. Auhinda antakse välja 2023. aastast eelnenud aasta parima spordiajaloo-teemalise artikli eest, mis on avaldatud Eesti Spordiajaloo Seltsi liikme poolt meediaväljaandes.

1.3. Auhinna annab välja MTÜ Spordiajaloo Klubi Alfred.

2. Auhinna väljaandmise eesmärk

2.1. Auhinna väljaandmise eesmärgiks on spordiajaloo uurimistöö ergutamine ja spordiajaloolaste esiletõstmine ning unustusehõlma vajunud endiste sportlaste ja spordialade tutvustamine.

3. Auhinna väljaandmise kord

3.1. Auhinda antakse välja kevadel.

3.2. Auhinnasaaja väljaselgitamiseks moodustatakse vähemalt kolmeliikmeline žürii, kes teeb otsuse hääletamise teel lihthääle-enamusega.

3.3. Kõige rohkem hääli kogunud artikli autor pälvib Alfred Neulandi nime kandva auhinna, milleks on rändauhind (metallehistöö, vt *fotol*) koos rahalise auhinnaga.

01.06.2022

MTÜ Spordiajaloo Klubi Alfred

IN MEMORIAM

VALERI MAKSIMOV

2. X 1949 – 30. III 2022

Hiiumees Valeri jõudis oma rännul, mis viimastel aegadel oli väga vaevaline, lõppsadamasse 30. märtsi varajastel tundidel. See ränd sai alguse Kogri külas, Käina vallas, tollase Putkaste lennuvälja külje all 72 ja pool aastat tagasi. Veel lapsevankris rännumees leidis peagi uue kodu Tartu külje all Ülenurmel.

Taalarlinna vaimne õhustik viis noormeheks sirgunud Valeri kahe põlisarmastuse juurde. Ellu jõudis võrratu mäng võrkpall ja humanitaarsed huvid ajaloo ning ajakirjanduse vastu. Tartu vaimsust aitas parimal kombel ülal hoida Mauruse kool, kust Valeri sai lähetuse iseseisvasse ellu. Suur huvi humanitaaria vastu aitas tal üles leida õige teeotsa elus, mida ta käis järgnevad pool sajandit. Tartu Ülikooli ajaloo-keeleteaduskonnast saadud diplom oli selle humanitaarse tee parim sillutuskivi. Siinjuures mõned värsiread temalt, mis iseloomustavad parimal kombel Valeri vaimsust:

Elumaa on maa, kus ma elan ja olen
Teist sellist ei otsi, seda lihtsalt pole
Armastan tunnet, mis haarab mind kesk laulupeo melu
See on maa, mille eest annaksin elu.

Valeril oli mõtteerksust ja kirjutamise annet. Olümpiaaastal 1976 jõudis ta spordiajakirjanduse juurde Edasi pooli korraldatud kommentaarikonkursi võitjana. Kuid peagi võttis andeka sulesepa endale üle Spordileht ja sealtmaalt algas pealinna elu. Tervelt 13-ks aastaks kuni pöördeliste aegadeni sai ta töötoaks Rataskaevu ja Pika tänava nurgahoone teise korruse ruum. Hakkasid ilmuma lehelood V. Maksimovi allkirjaga ja mida enam, seda enam kasvas kirjutamise meisterlikkus. Temast kujunes oma lemmikmängu, võrkpalli, parim vahendaja Eestis. Ei võtnud kaua, kui seda märgati ja ta kaasati võrkpalli organisatoorsesse töösse – kümneks aastaks sai temast võrkpalliföderatsiooni, hiljem liidu juhatuse liige kuni asepresidendini välja. Varbaotsaga sai ta ukse vahelt sisse ka rahvusvahelisse võrkpalliellu.

Eesti Spordiajakirjanike Ühendus usaldas talle oma koosluse juhatamise kõigil 1990-ndatel aastatel. Veelgi enam – kuuel aastal järjest valiti ta oma kolleegide poolt Eesti aasta parimaks spordiajakirjanikuks. Spordiajakirjanduse roll on äärmiselt suur. Ilma hea vahendamiseta oleks sporditegevus vaid omade vahel huvitegevus kusagil saalinurgas või staadionimurul. Just spordiajakirjandus kirjutab või räägib spordi, kui kultuuri ühe alussamba, suureks. Seda rolli täitis Valeri parimal kombel ligi 40 aastat. Hindame väga suure kultuuriloolise väärtusega Eesti Spordilehe tegevtoimetamist tema poolt 2000-ndate aastate alguses. Paraku pärast selle väljaande kadumist Eesti kultuurimaastikult ei ole hiljem ärifirmade paberväljaanded head analüütilist spordisõna suutnud pakkuda.

Otse loomulik oli oma spordikultuurilise tausta tõttu Valeri jõudmine Eesti Spordiajaloo Seltsi liikmeskonda. Just siis pani ta kirja senini puudunud Eesti võrkpalli ajaloo uurimuse „Võrkpallilugemiku“ nime all. Viis aastat tagasi sai ta tegude vääriliselt spordiajaloolaste ühenduse auliikmeks.

Aga hiiumehe ränd läks neil aastail järjest raskemaks süveneva haiguse tõttu. Ometi suutis ta ühe oma unistuse täide viia – Hiiumehe rännak jõudis omaenda sule läbi kõvade kaante vahel järeltulijateni ja ka meieni.

Valeri Maksimovi (*foto 2018 – üks viimastest kordadest seltsikaaslaste hulgas*) maine ränd sai küll otsa, kuid tema mõtted, arvamused, kommentaarid, ülevaated ja lugematult paljud lood ei sure. Need vaatavad sadades, kui mitte tuhandetes kordades vastu spordi häälekandjate külgedelt.

Head teed Sul minna, kallis Valeri! Sind alatiseks mäletama jäävate mõttekaaslaste nimel

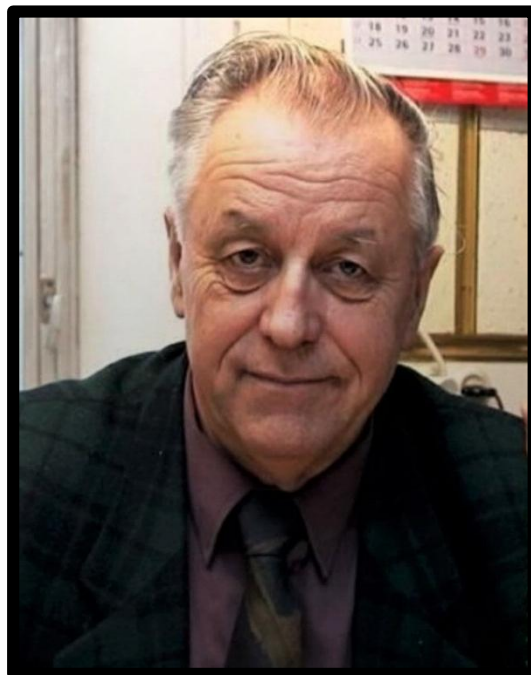
Rein Järva

VELLO LÄÄN

9. VI 1937 – 12. VI 2022

85-aastaselt meie hulgast lahkunud Vello Lään oli oma hinges ja südames tõeline raadiomees! Väarikas Kuldmikrofoni laureaat, kelle jaoks ehk suurimat rõõmu pakkus raadioeetris just spordi-võistluste vahendamine.

Mina pole Velloga silmast silma oma elus kahjuks mitte just palju kohtunud. Meie kõige meeldejäävamad ühised tunnid möödusid Tartu ja Tallinna vahelisel autosõidul. Oli 2020. aasta juuni ja tähistasime 90.-ndat aastat raadio eestikeelsete spordiülekannete algusest. Sain võimaluse Vellot pealinna tänuüritusele viia ja pärast kodusesse Tartusse tagasi tuua. Vello rääkis sel teekonnal muuhulgas, kuidas raadio- ja teletööd tehes leidis olukordi, kus ühe tööpäeva jooksul tuli temal, kui igipõlisel tartlasel, lausa kaks korda Tallinna vahet

käia. Sellises asjade korralduses peegeldub veel üks Vellot iseloomustav tõsiasi – ta oli hingelt tartlane. Vist kõiges, mida tegi.

Ka kuulus Vello Lään legendi staatuses Tartu kehalise kasvatuse õpetaja Endel Arandi õpilaste hulka. Pole imestada, et pärast Teist maailmasõda üles kasvanud noorukina kujunes tema meelisalaks korvpall. Küllap oli tal Tartu Ülikoolis bibliograafiat õppinuna väga hea süstematiseerimisoskus ja ajaloo kirjapanemise tunnetus. Nii andiski Vello Lään suure panuse just korvpallialase eestikeelse kirjavara suurendamisse.

2012. aastal sai Vello Läänest (*fotol esinemas seltsi suvekoolis 2019*) Eesti Spordiajaloo Seltsi auliige. Sporti ennast tegi Vello kõrge vanuseni, tema sulgpalliväljakul sooritatud löögid pakkusid konkurentidele ebamugavust veel siis, kui mees ise oli juba üle 70 aasta vana.

Vello silmaring oli erakordselt lai. Ta on koostanud teatmeteoseid, teinud tõlkeid ja kirjutanud huumorist jm. Usun, et hindamatu väärtusega on seegi materjal, mille Vello kaevas välja ja pani kirja Eesti Raadio ajaloost. Sest raadio oli tõesti Vello Lääne suur armastus.

Kirg ja aktiivsus tegid Eesti Põllumajanduse Akadeemia ajalehte toimetanud mehest (seda tööd tegi Lään lausa 15 aastat) Tartus ja Lõuna-Eestis kiiresti väga hinnatud raadioreporterit (alates 1970. keskpaigast oli ta Eesti Raadio Tartu stuudio juhataja). Teistsugune stsenaarium olnuks võrdlemisi kahetsust

tekitav, sest Vellole olid kaasa antud väga usaldust tekitav ja elegantne hääling ning oskus inimestega kontakti leida ja vahetult suhelda.

Palju vahendas Vello raadios korvpalli – kunagi Eesti Raadiosse tööle tulles oli ta pidanud Gunnar Hololeile oma sobilikkuse tõestamiseks just korvpallireportaaži tegema. Ta kuulus ka olümpiareporterite hulka, mis on spordiajakirjaniku jaoks alati auasi.

Julgust ja organisaatorivõimeid oli Vellol tema kaasteeliste sõnul samuti keskmisest kõvasti rohkem. Kuidas muidu oleks ta sõandanud ette võtta Eesti esimese eraraadiojaama, Raadio Tartu käivitamise 1991. aastal. Vello Lään oli Tartu Raadio peadirektor aastatel 1991–2000. Usutavasti mäletavad paljud selle jaama menükust ja omas ajas vägagi populaarseid ning uuenduslikke ettevõtmisi – näiteks Guinnessi rekordi püstitamise katsed anekdootide rääkimises, kus peategelased olid Erkki Kõlu ja Valdo Jahilo. Tean, et paljud inimesed on Vellole just nende Tartu Raadios veedetud põnevate aastate eest väga tänulikud. Ja paljude jaoks oli Tartu Raadio Vello Lääne tõeline elutöö.

On veel üks väga tore teadmine, mis jääb minu jaoks Vello Lääne elu ja olemist saatma. Ta oli inimene, kes kuidagi loomulikult suhestus endast noorematega. Andis neile võimalusi ja suhtus neisse soojalt. Ka väärikas eas. Oli üks sooja ja sõbraliku inimese kehastus – ka sellel pikal autosõidul kodulinnast Tallinna ja tagasi.

Seltsikaaslaste nimel *Johannes Vedru*

MEELDETULETUSEKS!

ESAS liikmemaks on 8 eurot (pensionäridel 5 eurot). Üldkogu otsusel on **liikmemaksust vabastatud 85-aastased ja vanemad.** Liikmemaksu vabastus kehtib ka auliikmetele. Loomulikult pole liikmemaksust vabastatutel keelatud seltsi oma panusega toetada. Seltsi sisseastumismaks on **2 eurot.**

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik üle kanda **Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi esimehele Enn Mainla (Rüütli 15, Tartu 51007, tel 56497632, E-mail: enn.mainla@gmail.com) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (tel 6770829 või 59196767).

□ □ □ □ □ □ □

Täname Eesti Kultuurkapitali seltsi tegevuse toetamise eest!

□ □ □ □ □

**Kasutatud Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi kodulehel ilmunud materjale
Fotod: Sille Annuk, Peep Kruusmaa, Mait Luha, Aldo Luud, Enn Mainla,
Jaan Roomets ja Urmas Saard**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 102
koostas ja toimetas Enn Mainla**